

EXPOZIȚIA MANUC BEI NEGUSTOR ȘI DIPLOMAT

Virgiliu Z. TEODORESCU

Muzeul Municipiului București este, pentru cea de a doua parte a anului 2005, gazda primitoare a tutorei celor doritori de a se întâlni cu relicvele trecutului, organizând o amplă expoziție retrospectivă predilectă a începutului de veac XIX, în care valorifică piese din bogatul patrimoniu pe care, în decursul deceniilor de existență, le-a acumulat prin descoperiri arheologice, întâmplătoare sau sistematice, prin achiziții și prin donații. Toate formulele amintite au avut caracter de salvare a unor relieve care, printr-o atentă cercetare profesională a muzeografilor, ajung să fie piese relevante ale unei epoci, evidențiind modul de viață a înaintașilor.

În acest caz expoziția evocă pe negustorul și diplomatul Manuc Bei (1769, Rusciuk, azi Bulgaria-1817, Hănțești, azi Republica Moldova), fiind un prilej de evidențiere a prețiosului fond documentar referitor la multiplele preocupări ale acestui armean, care, în decursul a mai bine de două decenii de prezență pe plaiurile românești, a realizat nu numai o colosală avere, ci, prin modul de a fi, s-a implicat în evenimente care, prin repercusiunile în timp, determină adeseori pe urmași să-i pomenească numele, apreciindu-i sau blamându-i faptele. Expoziția temporară găzduită în două săli de la etajul Palatului Suțu, prin varietatea de mărturii reunite, oferă prilejul situării vizitatorului în ambianța predilectă a deceniilor de la începutul secolului al XIX-lea. Prezența lor sugerează modul cum au fost generate evenimente de natură economică, socială, politică și culturală, cu tot ceea ce au avut urmări în

viața locuitorilor din arealul românesc, într-o totală interdependență cu interesele marilor imperii, într-o permanentă preocupare de acaparare de teritorii și tot ceea ce erau valori create de locuitorii respectivi. Într-o astfel de atmosferă tensionată, personajul evocat, de fapt, se auto prezintă, înscrisurile evidențiindu-i multitudinea preocupărilor, abilitatea de a se integra și a ieși din cele mai dificile situații cu un câștig personal, adeseori obținut de la ambele „tabere” servite prompt, discret și eficient. Fațetele i-au atribuit calitatea nu numai de prosper negustor, zaraf, cămătar și de abil diplomat, cunoștințele dobândite în tinerețe fiindu-i de mare utilitate. Lor li se alăturau cunoașterea a mai multe limbi, conferindu-i calitatea de desăvârșit poliglot, pentru care subtilitățile erau o remarcabilă posibilitatea de a obține în final un net avantaj. Documentele îl evidențiază ca bun întreprinzător în probleme de factură economică, adeseori, conjunctural, conjugate cu cele de natură diplomatică. Asumându-și misiunea gîngășă de a media și a atenua antagonismele dintre cele două tabere, Manuc Bei, prin modul de a fi un interlocutor apreciat, respectat, temut de respectivii adversari, era însă ascultat, întrucât soluțiile oferite erau, în ultimă instanță, o ieșire acceptabilă pentru aceștia. De aceea, atât Imperiul Otoman, cât și Imperiul Țarist, dar și Curtea de la Viena au văzut în el omul capabil să înnoade și să desfacă cele mai încâlcite probleme la ordinea zilei. El a fost omul care a rezolvat interese, orgolii prin modul de abordare, prin soluțiile oferite. Din corespondența purtată cu terțe persoane, instituții de

toate gradele, inclusiv cu cancelariile imperiale se degajă această menire asumată. Relevantă este și corespondența care evidențiază evoluția economică a lui Manuc Bei. Concepția lui organizatorică, inclusiv în modul cum a proiectat un nou centru urban pe moșia sa de la Reni de lângă Chișinău, deziderat nerealizat determinat de prematurul sfârșit. Intenția era o expresie și a experienței dobândite la Hâncești, unde realizase o serie de construcții funcționale, atât pentru familia sa, cât și pentru comunitatea locală. Pentru bogatul negustor armean drumurile Europei erau predilect punți pentru realizarea legături cu centrele îndepărtate producătoare de mărfuri cerute la timpul respectiv. Și în asemenea cazuri i-au fost de mare folos relațiile personale, abil cultivate, reușind ca prin intermediul acestora să afle vești utile în cele ce întreprindea. Anticipând declanșarea conflictelor, reușea să-și pună la adăpost bunuri și valori și să intervină între antagoniști. Manuc Bei s-a aflat în situația de a realiza atât servirea intereselor Imperiului Otoman, cât și pe cele ale Imperiului Rus. Servindu-i și-a primit răsplata în mod generos de la cei interesați. Așa a ajuns, la timpul respectiv, să acumuleze o imensă avere. Situația materială l-a condus la postura de bancher, furnizor de importante împrumuturi, garantate de valori imobiliare care adeseori i-au parvenit întrucât termenul a fost depășit, beneficiarul nefiind solvabil. Pe această cale s-a bucurat și de multe alte avantaje, influențând, la timpul respectiv, aparatul administrativ, judecătoresc în adoptarea unor măsuri părtinitoare. Adeseori s-a afirmat că activitatea lui Manuc Bei s-a împletit cu soarta Țărilor Române în primele decenii ale secolului respectiv.

Cu decenii în urmă când, salvator, aceste măturii au ajuns în patrimoniul Muzeului Municipiului București a existat o dificultate în cunoașterea conținutului lor. Intervenția tenace a

omului de specialitate Hagop Dj. Siruni a facilitat, prin traducerea textelor, înțelegerea importanței acestui fond documentar. Vasta corespondență purtată cu terțe persoane, instituții de toate gradele, inclusiv cancelariile marilor imperii, a oferit posibilitatea înțelegerii polivalentelor sale preocupări.

Negustor și zaraf, om politic și iscusit diplomat în orice împrejurare, evenimentul i-a facilitat un oarecare câștig personal. Aflându-se la București era prompt informat de cele care se petreceau la Istanbul, Sankt Petersburg sau Viena, dar și în centrele limitrofe Țărilor Române. Documentele sunt relevante pentru a înțelege cum au evoluat afacerile lui Manuc Bei, fie ca negustor, fie ca zaraf sau cămătar, înscrisurile evidențind modul cum știa să se orienteze conjunctural pentru ca interesele sale să nu fie lezate de stările conflictuale când teritoriul românesc era cotoplit de oștirile străine. Pentru a-și asigura secretul activităților Manuc Bei a conceput și folosit un cifru secret, protejându-și, astfel, cele întreprinse. Omniprezente în cadrul expoziției aceste măturii sunt, din fericire, încadrate de ale multe și variate genuri de documente de epocă care sparg monotonia și oferă posibilitatea unei mai bune înțelegeri a respectivei epoci. Sunt expuse semnificative stampe, gravuri, litografii care readuc, prin viziunea artiștilor creatori, imagini ale căilor navigabile, cu diverse bastimente, orașe cu edificiile și piețele respective, varietatea activităților umane de la cele creatoare de noi bunuri materiale, la momentele de destindere. Lor li se alătură o serie de hărți, schițe, precum și variate obiecte, predilect din mediul preocupărilor lui Manuc Bei, precum cântare pentru stabilirea greutateii monedelor, unități de măsură (cotul). Sunt sugestive sigilii, costume și accesorii vestimentare, arme albe și de foc, lucrări de artă decorativă, tablouri.

În ansamblu, colectivul de muzeografi care și-au asumat responsabilitatea realizării acestei expoziții a dovedit o bună cunoaștere a patrimoniului și o fierbinte dorință de a-l etala spre cunoaștere de către publicul vizitator. Cantitatea de material din depozite este mare, selecționarea, reluată de mai multe ori, fiind cea care i-a determinat să expună atât cât se vede. Și așa, pentru spațiul afectat, cantitatea este totuși prea mare. Înțelegem și o reafirmăm ca stringentă necesitate, dorința de a conferi cât mai curând Palatului Suțu misiunea exclusivă de a valorifica parterul și etajul numai pentru expunerea patrimoniului, clădirea pretându-se predilect la cel evocator al secolului al XIX. Este o doleanță care va reclama într-o zi o adecvată soluționare pentru ca Bucureștii să aibă un Muzeu Municipal efectiv, în care toate epocile să fie reprezentate prin cele mai semnificative valori din patrimoniul deținut.

Această actuală tentativă de a aduce în atenție, prin evocarea lui Manuc Bei, epoca primelor decenii ale veacului XIX, o considerăm de mare actualitate, istoriografia și respectiv muzeografia românească având sacra misiune de a elucida acele aspecte care au afectat soarta teritoriului românesc prin rapturile celor interesați de a-și etala puterea militară. Suntem în preajma împlinirii a 200 de ani de la nefericita „pace” încheiată la București, la 16 mai 1812 prin care Imperiul Otoman, încă odată la ceas de „ananghie”, încalcând cele stipulate de vechile Capitulații, a cedat, oferind învingătorilor teritoriul dintre Prut și Nistru, definit de „beneficiari” ca Basarabia pe care, sistematic, ulterior au supus-o unui regim de rusificare și aducere de alogeni pentru a schimba situația demografică.

Documentele din patrimoniul Muzeului Municipiului București, coroborate cu cele din Arhivele Naționale, din Biblioteca Academiei

Române, din Arhivele Ministerului de Externe țarist de la Moscova și cele din Arhivele Republicii Moldova de la Chișinău și din multe alte locuri vor putea clarifica încă multe aspecte pe care anterioarele decenii de „tăcere” le-a impus un regim tabu, inclusiv a clarificării cauzelor prematurului deces al lui Manuc Bei.

Suntem datori să formulăm o apreciere și în privința volumului *Manuc Bei*, elaborat, conform foii de titlu, de colectivul de muzeografi: Maria Grigoruță, Ionel Ioniță și Elena Marcu susținuți, conform paginii alăturate în care sunt menționați toți cei care au asigurat profesional printr-o bună conlucrare, realizarea etalării valorilor patrimoniale în această expoziție. Volumul, un valoros catalog, a apărut în editura muzeului în condiții grafice bune. În cele 160 de pagini, aflându-se într-o firească succesiune: un *cuvânt introductiv* al editorilor (p. 5); un *portret al lui Manuc Bei* (p. 6); *note biografice privind viața lui Manuc Bei* (p. 7); *Castelul de la Hănțești - fotografie de epocă* [formulare echivocă, este ante sau post 1941?]; *Textul scrisorii unui localnic din Hănțești referitoare la soarta castelului* (p. 9-11), Capitolul *Documente*, reproducând mărturiile patrimoniale din fondul Manuc Bei, cu rezumatul respectiv [N.B. ! este necesar ca prima menționare a dimensiunii să facă referință la înălțime și pe locul doi lățimea] (p. 13-51); Capitolul: *Peceți, sigilii, inele sigilare* (p.52-71); Capitolul: *Litografii, gravuri – Cetăți, tipuri sociale* (p. 73-99); Capitolul: *Hărți și planuri* (p.101-107); Capitolul: *Bucureștii oamenilor de afaceri* (p. 109-117); Capitolul: *Artă plastică* (p. 119-125); Capitolul: *Arme* (p.127-129); Capitolul: *Artă decorativă – metal* (p.131-136); Capitolul: *Veșminte și accesorii* (p.137-158). Adresăm felicitări pentru calitatea reproducerilor fotografice realizate la o înaltă ținută profesională. Regretăm

că nu este menționată și tipografia care a realizat multiplicarea. Considerăm că era necesară o mai atentă tratare tipografică a contrastelor, predilect la planșele cu litografii, hărți. Acolo unde pe aceeași foaie sunt 2 imagini una a avut de suferit, pierzând-se din contrastul lucrării, estompând o serie de detalii. Concret p. 75, 90, 91, 92, 93, 97, 103, 106.

Această lucrare este o mărturie în timp a unei realizări a anului 2005. Credem că această apariție va fi urmată de apariții care să definească și următoarele expoziții temporare ale muzeului. La nu prea îndepărtatul centenar al instituției vor constitui „pagini” relevante ale evoluției ascendente, mobilizatoare întru noi înfăptuiri.

Sunt necesare și aprecieri despre momentul vernisajului. În ziua de luni 8 august 2005 o numeroasă asistență a avut prilejul de a participa în holul de la parter la momentele premergătoare vizitării expoziției când au fost audiate cuvintele directorului muzeului, doctorandul Ionel Ioniță, relevând preocuparea colectivului de a aduce în atenția vizitatorilor valori din patrimoniul muzeului, cele ale

ambasadorului Armeniei, Excelența Sa Yeghishe Sarksyian care a făcut o succintă incursiune în zbuciumata istorie a acestui popor, menționând că mulți dintre fii acestui neam s-au implicat, acolo unde s-au aflat, în viața cotidiană, un asemenea exemplu constituindu-l și Manuc Bei. Luând cuvântul senatorul Varujan Vosganian a evocat vechimea prezenței reprezentanților din diaspora armeană, modul cum au contribuit la prosperarea vieții economice, sociale și culturale pe plaiurile românești. Profesorul dr. Panait I. Panait a evocat atmosfera de pe șantierul de cercetări arheologice de la Hanul lui Manuc, modul remarcabil de colaborare cu arhitectul Constantin Joja, coordonator al proiectului de restaurare al acestui ansamblu, componentă a anterioarei Curți Domnești. A urmat vizionarea, prilej de îndelungat dialog între gazde și vizitatorii interesați de unele detalii referitoare la exponatele din compunerea expoziției.

Reușită realizare, prilej de cunoaștere nemijlocită a trecutului, expoziția **Manuc Bei negustor și diplomat** este o tentantă invitație pentru a fi vizitată.